

ban; az előző évhez képest némi csökkenés (3,75⁰/₀) mutatkozik, amit a szerző szerint az időközben megszűnt Erdélyi Orvosi Lap különnyomatainak elmaradása okozott. A 400 munkából szépirodalomra 107 darab (27⁰/₀), tudományos és ismeretterjesztő művekre 90 (22,5⁰/₀), vallásos irodalomra 55 (13,5⁰/₀), tankönyvekre 25 darab (6⁰/₀) esik, 123 mű (31⁰/₀) vegyes tartalmú. Maga a felsorolás tartalmi osztályozás nélkül, a szerzők betűrendjében adja a munkákat. Az általános jellegű művek, mint az iskolai értesítők, jegyzőkönyvek, jelentések, naptárak, törvények, rendeletek azonban egy-egy összetartó csoportba kerültek és külön címszókat is kaptak. Itt egy tipografiai hibára figyelmeztethetünk. A vastag betűs címszók a betűrendbe illeszkedtek, de az alájuk tartozó munkák és a sorrendben következő másfajta művek közt semmi elválasztó jel (csillag, stb.) nincsen, ami megnehezíti az áttekintést, másrészt könnyen félrevezetheti a csak futólagosan lapozgatót. H. G.

Zakład u narodowego imienia Ossolińskich ustawy, przywileje i rzeczy dziejów jego dotyczące. Zebrał i wydał Wilhelm *Bruchnalski*. Lwów 1928. Ossolineum. 8° XXXII, 748, 1 l.

Institut National Ossolinski, de Adam Fisher. Traduit du polonais par Jean *Narkiewicz Jodko*. Léopol 1928. Ossolineum. 8° 115, 4 l.

A két mű az OSSOLINSKI-intézet 100 éves fennállásának emlékére rendezett jubileum alkalmával jelent meg. Az első az Intézet keletkezésére, történetére vonatkozó iratokat közli, 1804—1867-ig német és lengyel, azontúl 1927-ig csak lengyel nyelven. A második az intézet történetét adja s kulturális jelentőségét méltatja.

Az alapító gróf OSSOLINSKI József Miksa (1748—1826) Lengyelország felosztása után, minthogy birtokai Galiciában feküdtek, Ausztriában telepedik le. Állandó tartózkodási helye Bécs. Csakhamar megnyeri az udvar bizalmát s nagy kitüntetésekben lesz része, 1809 óta az udvari könyvtár igazgatója. Meghalt 1826 március 17-én Bécsben.

A XVIII. század második fele Lengyelország legsomorúbb korszaka, az ismételten benyomuló orosz seregek kultúrincseiből is kifosztják az országot. ZALUSKI mintegy 300.000 kötetes könyvtára kézirat és metszetgyűjteménye, a RADZIWIŁŁ-ek könyvtárai, SZANISZŁÓ ÁGOST s a SAPIEHA-család kép- és szoborgyűjteménye Szentpétervárra vándorol a cári gyűjtemények gazdagítására. A XIX. század elején újból meg-

indul a gyűjtés; a szerzetesrendek feloszlatása után tömérdek ritkaság került a piacra, ez az idő volt az amatőrök és gyűjtők arany kora s ezekben a szomorú időkben ez volt az egyedüli mező, amelyen a lengyel hazafiak a nemzeti ügynek szolgálatokat tehettek. Kortársai példájára a tudós és bibliofil OSSOLINSKI is gyűjteni kezdi a lengyel irodalom emlékeit. Könyvtárának rendezője a tudós szótáríró LINDE ismételten átkutatja az egyháziak s a nemesi kuriák könyvtárait. Gyűjtésében azonban nemes cél vezérli, már 1800-ban felmerül benne a gondolat, hogy gyűjteményét a nemzetnek ajánlja fel. DIERSKOWSKIHEZ írt levelében (1812) újból hangsúlyozza, hogy jó emléket akar hagyni maga után s még halála után is hasznára kíván lenni nemzetének. Gyűjteményének székhelyül először Zamoscot, majd Tarnowot, végül Lembergét választja s erre a célra megveszi a karmeliták romokban heverő zárdáját és templomát 23.710 forintért. II. FERENC császár az alapítást 1817 május 8-án erősíti meg. Gyűjteménye fennmaradásának biztosítására szerződést köt LUBOMIRSKI Henrikkel, akire s törvényes örökösire az intézet kurátori tisztét ruházza, rájuk bízza az Intézetre hagyott ingatlan vagyónak kezelését is oly föltétellel, hogy annak jövedelméből évenként 6000 forintot az Intézet fenntartására fordítanak. 1825-iki szerződésben LUBOMIRSKI hozzájárul, hogy családjuk művészeti gyűjteménye az OSSOLINSKI-intézethez csatoltassék LUBOMIRSKI-múzeum címen.

Az OSSOLINSKI-gyűjtemény 1827 március 31-én indíttatott el Bécsből Lembergbe, állománya 10.121 mű 19.055 kötetben, 567 kézirat 715 kötetben; a LUBOMIRSKI-gyűjteményé: archaeológiai tárgy 3854, kép 1061, metszet 28.698, érem 21.274 darab. Aztán megkezdődött a romok átépítése, amely munkálatoknál önzetlenségével és szaktanácsaival BEM kapitány is nagy érdemeket szerzett.

Az intézet az alapító rendelkezése szerint évenként tudományos kiadványt bocsát ki. 1878-ban megszerezte az elemi iskolai könyvek kiadásának jogát, miáltal gazdag jövedelemhez jutott. Jelenleg könyvkiadóvállalatot tart fenn: történelmi, irodalmi, nyelvtudományi és szép-irodalmi kiadványai terjesztésére Varsóban, Lembergben, Krakkóban üzletei vannak. Az intézet mellett kezdettől fogva nyomda is működik, amely 1834-ben titkon forradalmi röpiratokat állított elő, amiért a bécsi kormány úgy az intézetet, mint a nyomdát több évre bezáratta s az igazgatót, tisztviselőket és a nyomda személyzetét fogsággal sujtotta. Jelenleg két nyomda van üzemben 10—10 sajtóval, 10—10 vagon papir-fogyasztással s 41—47 főnyi személyzettel.

Az intézetet, mint a nemzeti kultúra emlékeinek kincsesházát, a nemzet alapításától kezdve szívébe zárta s lelkes támogatásban részesítette; a nemesi családok letétbe helyezik levéltáraikat, különösen kiválik a SAPIEHA-család nagyon gazdag és fontos családi levéltárával, több ezer kötetre menő könyvtáraikat: WRONOWSKI 6600, NARGIELEWICZ 8790, gróf BADENI 10.000 kötettel, 1921-ben kerül be, mint különálló csoport a PAWLKOWSKI-gyűjtemény, állománya 21.500 kötet, 24.800 metszet, 3600 numizmatikai tárgy. Az 1927. évi statisztika szerint a könyvtár anyaga 193.303 kötet, 3001 atlasz, 5929 kézirat, 9568 autogramm; külön kiemelendő, hogy a francia irodalom leggazdagabban van benne képviselve, s hogy legtöbb folyóiratot járat az országban.

A társadalom lelkes támogatását a nemzeti szempontok is irányítják: az Intézet az ország délkeleti határán a lengyel műveltség őrszeme és bástyája, a lembergi szellemi élet központja; volt tisztviselői a nemzeti ügy szolgálatában üldöztetést is szenvedtek, az újabbak BIELOWSKI, MALECKI, KETRZYNSKI a lengyel tudományos élet kiváló képviselői, a multnak nagynevű buvárai.

HAVRÁN DÁNIEL.

Bibliografja historji polskiej za rok 1927. Marja Mazankówna i Kazimierz Tyszkowski. Lwów 1928. Ossolineum. 8° 55 l.

A füzet különlenyomat a «Kwartalnik Historyczni» 42-ik évfolyamából. Tartalmazza a lengyelországi és külföldi önálló és gyűjteményes művek, az évkönyvekben és folyóiratokban megjelent, Lengyelország történetét tárgyzó, cikkek bibliographiáját. Hogy a történelem fogalmát milyen tág körre terjeszti ki, megmutatja a mű fejezeteinek a fősorolása: történelem, segédtudományok, földrajz és etnografia, művészet-történet és archaeológia, hadtörténet, egyháztörténet, jog- és gazdaságtörténet, kultúrtörténet. A műben a magyar irodalom is föl dolgozva.

HAVRÁN DÁNIEL.

Divéky Adorján: A lengyelországi könyv- és levéltárak magyar vonatkozású kézirati anyaga. (Különlenyomat a «Levéltári Közlemények» 1927. évi 1—4. számából.) Budapest, Egyetemi-nyomda, 1928, 8°, 32 l.

Szerző, a magyar-lengyel kapcsolatok szorgalmas kutatója, kétévi munkával áttanulmányozta a jelentősebb lengyelországi könyvtárakat és levéltárakat és a bennük őrzött magyar vonatkozású kéziratokról ad most